

GUNTIS
ENĢELIS

Koncerts vectēva pagalmā

ZIAIGZNE

821.174-31
En 390

Natālijas Kugajevskas vāka dizains

Vāka noformējumam izmantots attēls
ginasanders/depositphotos.com
Autora foto: Baiba Tarziera

Guntis Enģelis

KONCERTS VECTĒVA PAGALMĀ

Apgāda vadītāja **Vija Kilbloka**
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Redaktors *Aldis Vēvers*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Korektore *Elīna Kola, Elīna Vēja*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4014.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Guntis Enģelis, 2020

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2020

ISBN 978-9934-0-8565-9

*Maniem burvīgajiem vecākiem –
Rutai un Ivaram*

*Dzīve ir pārsteidzošu notikumu ķēde,
kuras pirmais posms esi tu pats.*

UZZIŅAS

“KONCERTS”

“Koncerts” ir nīderlandiešu gleznotāja Jana Vermēra eļļas glezna, kas tapusi 1664. gadā. Izmēri – 72,5 × 64,7 cm. Gleznā attēlotas divas sievietes un vīrietis, kuri spēlē mūzikas instrumentus un dzied. Gleznas pēdējais īpašnieks bija Izabelas Stjuartes Gārdneres muzejs Bostonā, līdz 1990. gadā mākslas darbs tika nozagts un joprojām nav atrasts. Tiek uzskatīts, ka tā ir dārgākā neatgūtā glezna, kuras vērtību lēš vairāk nekā 200 000 000 dolāru apmērā.

ZVIEDRIJAS KARAĻA ZOBENS

Zobens, kurš 1605. gadā nonāca Jaunpils novada valdītāja Matiasa fon der Rekes rokās pēc tuvcīņas ar Zviedrijas karali Kārli IX. Mūsdienās ieroča atrašanās vieta nav zināma. Par tā maģiskajām spējām klist leģendas.

ROMĀNĀ PIEMINĒTO ZĪMĪGĀKO
PERSONĀŽU SARAKSTS
(alfabēta secībā)

- Anastasi Salvatore** – amerikāņu mafiozo, Dejtāja labā roka
- Avotiņš Dāvis** – pensionārs, pagasta labākais novusists
- Ātrās palīdzības brigāde** – kā jau ātrās palīdzības brigāde,
ar gana atraktīvu šoferi un diviem atsaucīgiem mediķiem
- Ballarino Luidži**, Dejtājs – amerikāņu mafiozo
- Ballarino Paolo** – Luidži Ballarino dēls
- Beks Džerijs** – amerikāņu žurnālists
- Broša Inga** – Oļģerta un Rutas Brošu meita, Jāņa Pridāna
mazmeita
- Broša Ingus** – Oļģerta un Rutas Brošu dēls, Jāņa Pridāna mazdēls
- Broša Oļģerts**, Birste – jūrnīeks
- Broša Rigonda** – Oļģerta Brošas sieva, Jāņa Pridāna meita
- Bumbiere Valda**, Kapiņbeciņtante – “Čāburu” īpašniece,
Jāņa Pridāna kaimiņiene
- Čunka Maija** – pagasta priekšsēdētāja sekretāre
- Francis** – Jāņa Pridāna kaķis, visur lien pa vidu
- Gutti Roberto**, Žurnālists – amerikāņu mafiozo, Luidži Ballarino
miesassargs
- Jašukāns Eižens**, Jašuks – pagasta draudzes mācītājs
- Kļava Rūdolfs**, Rūdža – astrologs amatieris, iemaldījies notikumos
apzināti un pilnīgi nejauši
- Lucis Daumants** – pagasta deputāts, sporta komitejas vadītājs,
pagasta arhitekts un būvuzraugs

Miksle Monika – pagasta aktiviste, mazdārziņu kooperatīva
"Dibeni" neformāla vadītāja, pagasta priekšsēdētāja atbalsta
grupas līdere

Musketieri – savdabīga, vienmēr drūma, bet izpalīdzīga
trīs vīru grupa

Olga – negaidīti satikta tautiete

Petrovs Maksims, Makss – izbijis hokejists, Paolo Ballarino
kompanjons

Petrovs Vladimirs – izbijis čekists, Maksima Petrova tēvs

Pridāns Antons – Jāņa Pridāna vecākais brālis, pazudis
pēckara periodā

Pridāns Jānis – pensionārs, "Lejaspridānu" īpašnieks

Pridāns Jēkabs – Jāņa Pridāna tēvs, pazudis pēckara periodā

Smukais Normunds, Smukais ments – pagasta pašvaldības
policijas priekšnieks

Spiridonova Ausma – pagasta veikala ilggadēja darbiniece

Šneiders Ivans, Vairogs, arī Sūds – okšķeris un afērists

Zenbergs Teodors – pagasta priekšsēdētājs

FEBRUĀRIS, 2017. GADS

BĀRS LUCKY MAKSY, BOSTONA, MASAČŪSETSAS ŠTATS, ASV

Maksims, plati iepletis acis, blenza uz Paolo Ballarino un neko neteica. Aiz bāra letes šņāca kafijas aparāts, tievā strūkļiņā tecinot tumši brūno dzērienu.

– Kas? Ko tu boli savas acis un klusē? – Paolo neizturēja. – Uzmani manu kafiju! Re, krūzīte gandrīz pilna!

– Kāpēc es? – Maksims izdvesa, atsākot baristas darbības. – Kāpēc man jābrauc uz kaut kādu tur Latviju?

– Tāpēc, ka es tā izdomāju. *Capisci?*¹ – Paolo attrauca.

– Un kurš tad cits? Latvijā cilvēki taču runā krieviski?

– Nujā, laikam runā gan.

– *Bene.*² Ar to viss ir izlemts – tu brauc man līdzi! Būsi tulks. Tulkosi man visu no krievu valodas angļu valodā.

– Un ko mēs tur darīsim? – uzliekot uz bāra letes tasīti ar dzērienu, norūca Maksims jeb Makss – tā bija pilnā vārda saīsinātā versija, kuru pārsvarā arī lietoja līdzcīvēki.

– Es tur pirkšu vienu īpašumu. Iespējams, formēsim uz tava vārda. – Paolo Ballarino iedzēra malciņu. – Nedaudz padzīvosim un brauksim atpakaļ.

– Īpašums? Tas būs bārs? Kur? Rīgā? Es tur esmu bijis, kad vēl spēlēju hokeju. – Maksims Petrovs bēra vārdus kā pupas. – Forša pilsēta. Man patika.

¹ Saproti? (*Itāliešu val.*) Šeit un turpmāk – *autora piez.*

² Labi. (*Itāliešu val.*)

– Nē, tas nebūs pilsētā. Precīzi vēl nezinu, bet tā māja ir kā vientuļš rančo. Tikai bez zirgiem un kovbojiem.

Makss paņēma vodkas pudeli un ielēja sev mēriņu. Tad, atmetis galvu atpakaļ, izdzēra. Paolo, neko neteikdams, vēroja sava sarunbiedra dziļo pārdomu brīdi. Maksims Petrovs, kādreiz ieradies no Krievijas, Savienotajās Valstīs jau dzīvoja vairāk nekā divdesmit gadus un nekur pa šo laiku nebija braucis, kādreizējais stiegraini sportiskais augums bija atslābis, vidukļa rajonā draiski gozējās neliels vēderiņš, mugurā bija iemeties kūkums, un galvvidū – neliels mušu aerodroms.

– Varbūt ir kāds rančo tepat Amerikā? – Maksims ierunājās. – Nav jau jātriecas uz pasaules malu, lai pabūtu kopā pats ar sevi. Varbūt tev jāaizbrauc uz Indiju pamedītēt?

– Varbūt. Bet sākumā kopā ar tevi uz Latviju. – Ballarino pastūma prom no sevis tukšo krūzīti. – Zini, kā mans vecais kādreiz teica par Indijas braucējiem? Tie, kuriem ir nauda, meklē sevi, dzerot dārgo alkoholu vai braucot uz Indiju. Tie, kuriem nav naudas, to pašu izdara, strebjot lēto šmigu. Abos gadījumos viss beidzas ar šķiršanos – vai nu no dzīves, vai sievas.

Pateicis šo frāzi, Paolo Ballarino cēlās kājās, ar savu ārējo izskatu atgādinot šarmu nezaudējušu pusmūža aktieri, kas savas karjeras nozīmīgākās lomas jau bija nospēlējis. Paolo tēvs Luidži Ballarino ar iesauku Dejo-tājs, kura vārda pieminēšana joprojām izraisīja cieņu visās gangsteru aprindās, kas darbojās Austrumkrastā, kādreiz bija valdījis Bostonas ielās. Tagad Paolo bija tikai pāris kafejnīcu un trīs velosipēdu darbnīcu īpašnieks, un ar kriminālo pasauli viņu saistīja neregulārs kontakts.

– To gudrību izdomāja tavs tēvs? – Makss paintere-sējās.

– Iespējams, jo *papa* mīlēja filozofēt. Man viņa pietrūkst. Trīs gadi jau pagājuši, kopš aizgāja citā saulē.

– Manējais gan vēl dzīvs. – Iedzertais grādīgais sildīja Maksima prātu un uzdzina pamatīgu sentimentu. – Vladimirs Petrovs. Tagad dzīvo Pleskavā. Krievijā.

– Gan jau vēl satiksi. – Paolo atvadām sniedza roku. – Man tagad jāiet. Tu gatavojies braucienam un pabrīdini savu matrjošku, ka es tevi taisos nozagt uz kādu laiku. Kā sauca to tavu sievieti? Es visu laiku aizmirstu viņas vārdu.

Kad Ballarino pazuda aiz bāra durvīm, Maksims Petrovs grūtsirdīgi nopūtās un ielēja sev vēl vienu glāzīti dvēseles dziras.

OKTOBRIS, 1982. GADS

**STADIONS "LUŽNIKI", MASKAVA, KRIEVIJAS PFSR,
PADOMJU SAVIENĪBA**

Līdz futbola spēles beigu svilpienam bija palicis pavisam maz. Vladimirs atradās tribīnēs, kad daudzgalvainais sporta līdzjutēju pūlis, steidzoties ātrāk izkļūt no stadiona uz metrostaciju Ļeņinskije Gori, sāka ļodzīties un izjukt uz stāvajām kāpnēm. Kāds no cilvēkiem paklupa, nākamais pakritušo nepamanīja un uzvēlās virsū, tad nākamais, vēl nākamais, līdz pārējie gluži kā domino kauliņi, aizmugurējiem spiežoties virsū, bruka cits pār citu, presējot un dragājot paši sevi ar savu un pūļa svaru. Kļiedzienus slāpēja stadionā palikušo prieka ovācijas, Maskavas "*Цнармак*" komandai gūstot otru vārtus spēlē, tāpēc notikušais netika pamanīts uzreiz, un projām ejošie

turpināja spiesties izejās, lai pamestu milzu sporta arēnu un dotos mājup.

Valsts drošības komitejas darbinieks Vladimirs Petrovs bija ieradies uz *UEFA* kausa spēli nevis kā līdzjutējs, bet darba uzdevumā, lai novērotu nīderlandiešus, kas ne pārāk kuplā pulkā, ap simts personu, bija ieradušies atbalstīt savu "*HVC Haarlem*" komandu. Uzdevums nebija ārzemnieku izspiegošana, bet mēģinājums identificēt tos padomju pilsoņus, kuri vēlētos aprunāties ar Rietumu valsts pārstāvjiem, tomēr savējie bija gana godīgi un patriotiski, neviens pie nīderlandiešiem spēles laikā klāt negāja, tāpēc Petrovs mazliet ātrāk devās uz izejas pusi, lai nokļūtu pie autobusiem, ar kuriem bija paredzēts ārzemniekus vest uz viesnīcu, jo iespējamais verbālais kontakts varētu notikt arī tur, taču acu priekšā notiekošais instinktīvi lika mesties un mēģināt glābt vismaz kādu no cilvēku simtiem, kas spiedās un krita cits uz cita, bradājot apakšā gulošos. Iesākumā Petrovs mēģināja stumt cilvēkus atpakaļ, bet tad ātri saprata, ka tas ir velti patērēts laiks, jo cilvēku siena, kas vēlās uz priekšu aizmugurējo spiediena dēļ, bija parāk spēcīga, tāpēc drošībnieks mainīja taktiku un sāka ķert ārā aiz rokām vai kājām no ķermeņu straumes tos, kurus spēja izvilkt. Tas sāka dot rezultātus, piedevām drošībnieka pūliņus atbalstīja pieskrējušie miliči, kā arī tie, kas bija izķepurojušies no blīvās cilvēku upes, tāpēc daudzi tika glābti un kārtoti turpat pie stadiona konstrukciju sienām. Ārprāts turpinājās vismaz pusstundu, līdz spiediens no aizmugures sāka mitēties, piebrauca izsauktās ātrās palīdzības mašīnas, lai sniegtu pirmo palīdzību un vestu uz slimnīcu smagāk cietušos un uz morgu tos, kuriem neviens pasaules dakteris vairs nespētu palīdzēt.

Vladimirs slaucīja no pieres sviedrus un pārlaida skatienu rindai ar zemē gulošajiem cilvēkiem, starp kuriem lodāja ārsti, līdz sastapās ar divām acīm, kas vīdēja zem sirmām uzacīm. Večuks laikam bija smagi cietis, jo nespēja pacelt galvu, taču ar rokas mājienu aicināja Petrovu pie sevis. Drošībnieks pienāca un pieliecās.

– Tuvāk! – nočukstēja vecais vīrs ar šķībo degunu.

Vladimirs pieliecās tuvāk, brīdi klausījās to, kas tika čukstēts ausī, un māja ar galvu, līdz pieskrēja ārsti, kas gribēja likt cietušo uz nestuvēm, bet tas cieši sagrāba Petrova roku, rāva pie sevis un pēdējiem spēkiem izdvesa:

– Atceries, es neesmu Igors Belkins, bet Pridāns... Jēkabs Pridāns... Atceries... Tas zviedru zobens...

Vecais vīrs pēkšņi apklusā, laikam zaudējis samaņu, un ārsti viņu steigšus nesa prom. Petrovs skatījās nopakaļ un pie sevis noteica: – Zviedru zobens, zviedru zobens. Labi, ka ne amerikāņu atombumba.

JŪNIJS, 2017. GADS

“LEJASPRIDĀNI”, * PAGASTS, LATVIJA**

Līgo ugunsкура liesmas jautri spurdza augstu gaisā, un Jānis, atliecis galvu atpakaļ, cik nu gadu nastas sastrādātie kakla skriemeļi ļāva, vēroja sakurtā sārta nebēdnīgo sacensību ar austrumu pusē spīdēt sākušajām zvaigznēm. Šogad viņš svētkus svinēja tā. Divatā. Divatā ar kaķi. Varēja jau iet pie kaimiņiem, kur bija dzirdamas mūzikas skaņas, taču degošo guni negribējās atstāt bez pieskatīšanas, un Jānis Pridāns nemaz nejutās vientuļš, jo gar zābaku stulmu, uzmetis uzmanības vērtu kūkumu, berzējās Francis, “Lejaspridānu” vienīgais mājdzīvnieks

un teritorijas neformālais saimnieks. Patiesību sakot, dzīvē tā bija iegrozījies, ka ap veco vīru visa mūža garumā nekad nebija bijis daudz cilvēku, ja neskaita pirmskara bērnības gadus, kad dzimtas sētā kūsāja dzīvība un čālas. Tagad māja stāvēja lepna un tukša, izņemot viena spārna pirmo stāvu, kur mita pats Pridāns. Būve novecoja kopā ar saimnieku, jumts vietām tecēja, stūri ieplaisāja, pamati grima, pirms desmit gadiem savu darbību bija beidzis ūdensvads, kas piegādāja ūdeni no dziļurbuma, līdz ar to daudzas vienkāršās lietas kļuva ne tik vienkāršas kā agrāk. Jānis pielāgojās, sāka lietot veco āra sirdsmājiņu, ūdeni nesa no akas, traukus mazgāja spainī, turklāt ar naglām aizsita ciet labierīcību telpas iekšējās durvis, lai, mazdūšības vadīts, neatliktu gājienu laukā no mājas. Kad iebruka skurstenis, dūmvada problēmu atrisināja, izkaļot caurumu ārsienā, kur tas veiksmīgi funkcionēja. Dārzs, šķūnis, mežs, Latvijas Radio, televizors, "Panorāma", šlāgeraptaujas, pagastavīze un veikals – tie bija būtiskākie "Lejaspridānu" saimnieka dzīves raksturlielumi.

Francis ieņaudējās un vērtējoši pavērās uz augšu. Uz kaķi skatījās vēju appūsta, grumbaina seja ar nedaudz duļķainām acīm, šauru, prastu degunu un biezi spurainām uzacīm, kurās bija ieķērušies pāris dienu veci ārpaules netīrumi un putekļi. Naģene slēpa plānos sudraba matus, vecais mētelis ar piepacelto krāgu sildīja no jūnija nakts drēgnuma un sargāja no uzmācīgo odu uzbrukumiem, stipri sastrādātās rokas turēja metāla grābekli ar garu koka kātu ugunskura ogļu rušināšanai, kājās uzvilktu armijas stila zābaku zoles bija cieši salīpušas ar mālaino augsni. Gluži kā pats vecais Pridāns saaudzis kopā ar savu mājvietu.

– Ejm, Franc, gulēt. Pietks mums šnakt, – norūca Jānis un, piespēris attālākos vizmojošo deguļu gabaliņus tuvāk sārta centram, devās uz māju pusi sīcošas odu armijas pavadībā.

Debesis ar ik pa brīdim uznākošajiem lietusmākoņiem cīnījās rīts un vakars. Nakts bija paņēmusi brīvdienu.

JŪLIJS, 1985. GADS

DZIESMU SVĒTKU ESTRĀDE, RĪGA, LATVIJA

XIX Vispārējie latviešu dziesmu un IX Deju svētki vai, kā to pasniedza visās avīzēs, “Padomju Latvijas dziesmu un deju svētki, kas veltīti 40. gadadienai kopš padomju tautas uzvaras Lielajā Tēvijas karā un 45. gadskārtai kopš padomju varas atjaunošanas Latvijā”, tuvojās izskaņai. Dziedātāju tūkstoši jau bija izdziedājuši visu programmā paredzēto, kad no koku rindām – sākumā bikli, tad aizvien skaļāk un skaļāk – bija sākuši velties vārdi:

– Haraldu Medni! “Gaismas pili”! Haraldu Medni! “Gaismas pili”!

Saucienus uztvēra skatītāji, un drīz viss Mežaparks skandēja vienu un to pašu: – Haraldu Medni! “Gaismas pili”! Haraldu Medni! “Gaismas pili”!

Jānis Pridāns kopā ar savu kori atradās estrādē kaut kur pa vidu un kļiedza visiem līdzī, lai izsauktu slaveno dirigentu, kas šajos dziesmu svētkos bija atstādināts no korvadības, un dziesmu, kas bija izņemta no repertuāra kā neatbilstoša tematikai, līdz sirmais nošu vīrs piecēlās no savas vietas, lai kāptu uz postamenta un novadītu dziedājumu.

Jau pēc koncerta beigām, kad dziedātāji un klausītāji saplūda lielā kopējā masā, lai dotos centra virzienā, Jānis

bija saķēdējies elkoņos ar pilnīgi sev nepazīstamiem cilvēkiem un laimīgs izdziedāja visu ceļu, līdz apjauta, ka jāsāk meklēt autobusu, lai brauktu uz dzimto kolhozu, taču tad viņam uz pleca uzgūla smagnēja roka. Pridāns pavērās un ieraudzīja lielu, pamatīgi noņurcītā tautastērpā tērpušos sirmu vīrieti ar sarkanu ģīmi, kas, pielīdis pie auss, iebļāva tajā: – Nu redz, Anton, satikāties beidzot, čomiņ!

– Anton? Es nav Antons! – Jānis atkiedza un, nopētījis svešinieku, secināja, ka tiešām redz viņu pirmo reizi mūžā, taču vīrs nerimās un jūsmīgi tērgāja:

– Kā mēs viņiem parādījām! Nodziedājām “Gaismas pili”! Sirds gavilē! Visa tauta kopā, visa! Tici man, Anton, drīz, pavisam drīz notiks lielas lietas. Cik tos sprāguļus komuņāgas var klausīties, vai ne, čomiņ?

Uz brīdi Pridāns mazliet apmulsa, jo bija dzirdēts par visāda veida drošībniekiem un stukačiem, kas klausās, ko tauta runā, uzplijas ar draudzību un tad ziņo par visu, ko izspiegojuši, tāpēc lēnām un apdomīgi vēlreiz teica:

– Klau, es nav Antons.

– Kā nav? Esmu Juris, atceries? Es uzreiz tevi pazinu! – Sirmā galva joprojām bija neatlaidīgi uzstājīga. – Pēc kara Jelgavā tu taču biji? Kopā vēl strādājām visādus pigorus, čomiņ! Neatceries?

– Varbt tu domā to man brāl? Viš tieš tad ar pazud. Jelgavā. Viš bij Antons vārdā. Es i Jāns, – skaidroja Pridāns.

– Jānis? A Antons kur? Viņš nedzied kori?

– Nav Antons. Sašāv viņ toreiz. Kapos guļ.

– Ak šitā gan. Piedod, čomiņ, bet līdzīgi esat. Kur tie gadi pagājuši! Traks puika bija tavs Antons. Jā, tagad atceros: viņš man teica, ka esot kopā ar brāli. Jā, un vēl teica, ka viņam ir baigais noslēpums, ko tēvs uzticējis.

– Noslēpums?

– Jā, tā viņš teica, bet neko vairāk nestāstīja. Labi, čomiņ, re, kur manējie skrien uz autobusu! Dievs dos, satiksīties vēl! – Un vīrs sparīgi pakratīja Pridāna roku un slāja prom.

Jānis brīdi stāvēja, griežot galvā sen aizgājušo dienu notikumu riteni, paraustīja plecus un gāja meklēt ar meijām izpušķoto kolhoza transportlīdzekli ar mūždien guļošo šoferi tajā.

JŪNIJS, 2017. GADS

RĪGA, LATVIJA

Notāra birojā virmoja dokumentu un nopietnības vīraks, kas bija iesūcies sienu koka paneļos, čikstošajā grīdas parketā un senatnīgajās durvīs, aiz kurām tikko nozuda visi trīs apmeklētāji. Asistente piekļāvēja pie priekšnieces kabineta durvīm, neviens neatbildēja. Viņa piekļāvēja vēlreiz, tad satvēra rokturi, pagrieza to un ielūkojās telpā. Zvērinātā notāre sēdēja un domīgi raudzījās pie pretējās sienas piekārtajā Latvijas kartē ar dažās vietās iespraustiem karodziņiem un salipinātām mazām zīmītēm un uz galdu, kur atradās tikko parakstīto dokumentu kaudzīte.

– Priekšniec!

– Jā. – Notāre satrūkās, it kā atmodusies no transa stāvokļa.

– Vai viss kārtībā? – asistente jautāja.

– Jā. Jā, viss ir kārtībā, bet mani nepamet sajūta, ka tas bija ļoti divaini.

– Tieši kas?